
Veresegyház Településfejlesztési terve

Örökségvédelmi hatástanulmány

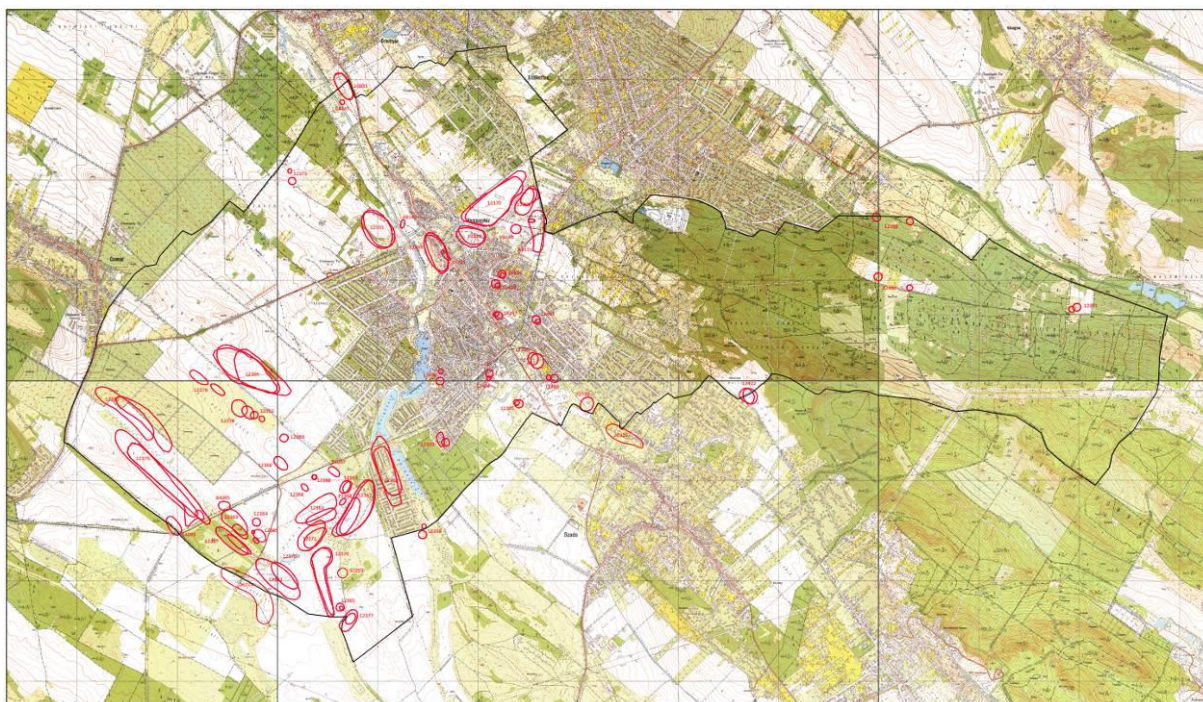
Régészeti munkarész

Készítette: Archeo-Art Bt.

I. Vizsgálat

Bevezetés

A jelenlegi hatástanulmány a Veresegyház Településfejlesztési tervéhez a 68/2018. (IV. 9.) Korm. Rendelet alapján. Fontos megjegyezni, hogy a régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok csak a készítés időpontjában rendelkezésre álló kutatási adatokat tükrözi. Újabb régészeti jelenség, lelőhely esetleges előfordulása nem zárható ki.

1. ábra: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Veresegyház területén

Régészeti örökség

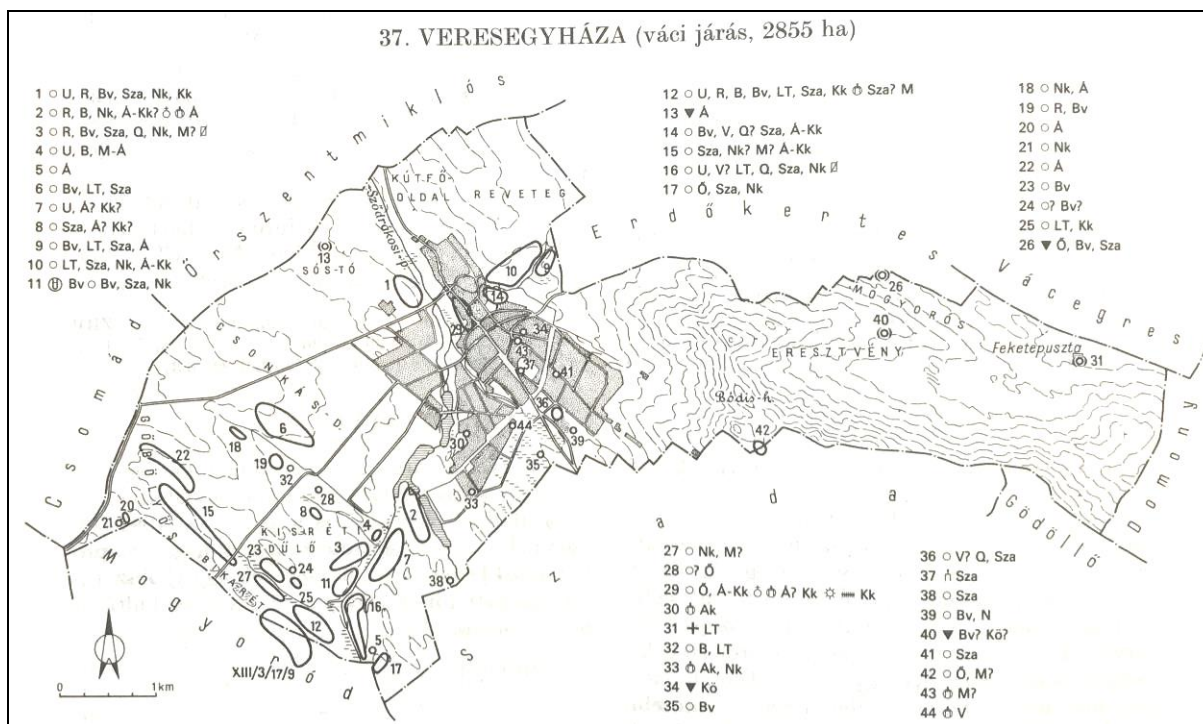
Veresegyház Város közigazgatási területén összesen 55 darab régészeti lelőhely található a közhiteles örökségvédelmi nyilvántartás örökségvédelmi adatszolgáltatása alapján, ezek közül egy lelőhely (Nyi 10935) Órbottyán, egy további (Nyi 26174) Mogyoród, valamint egy (Nyi 26315) Szada területéhez kapcsolódóan szerepel, mint átnyúló lelőhely.

Ezek mellett Veresegyház neve alatt szerepel kettő darab, az Nyi 12380 és 12381 azonosító számú (MRT 37/20, 37/21) lelőhely, melyek a közigazgatási határ módosulása miatt Mogyoród Község területéhez tartoznak jelenleg.

A 2018-ben elfogadott örökséghatástanulmányhoz képest egy további, Nyi 97253 (Álom-hegyi tározó) lelőhely került nyilvántartásba.

Az adatszolgáltatásban szereplő régészeti jelentős lelőhelyek többsége, 45 esetben sajnálatos módon kettő darab, egymástól eltérő helyzetű és területű lehatárolással rendelkezik, melyek közül 35 darab egymással átfedésben, 10 darab teljesen eltérő helyen fekszenek. Ennek oka többségében abból adódik, hogy a régészeti lelőhelyeket eredetileg megfelelő térképi adatok hiányában rögzítették sokszor pontatlanul, azonban ezt követően 2010-2011 során az MRT 9. kötet térképeinek digitalizálása által vették fel azok lehatárolásait, melyek tartalma már pontosabb. A nyilvántartásban ez idáig nem került sor újabb revízióra, emiatt jelenleg

mindkettő lehatárolás szerepel az adatszolgáltatásban. Ennek sürgős felülvizsgálata és javítása szükséges, mert a hatályos Kötv. alapján mindkettő lehatárolás területét figyelembe kell, hogy vegye a hatóság, annak ellenére, hogy annak tartalma megfelel-e a valóságnak. Már akorábbi 2018-ban elfogadott hatástanulmányunkban is jeleztük, hogy mely lelőhely lehatárolások archiválását javasoljuk a jövőben a lelőhelyek felülvizsgálata alapján, azonban eddig sajnos erre nem kerülhetett sor.

2. ábra: Veresegyház régészeti lelőhelyei az MRT 9. kötetében

Veresegyház régészeti örökségének bemutatása

Őskor

Újkőkor

Veresegyház területén, a Szódrákosi-patak mentén az újkőkor középső szakaszán már megjelentek az első megtelepülők, erről tanúskodnak a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúra felszíni leletei és az Ivacsokon feltárt, a zselizi csoporthoz tartozó település maradványai.

Rézkor

A rézkor közepén szintén a Szódrákosi-patak mentén, az Ivacsokon, valamint az Álom-hegyen egy-egy kisebb település nyomait tárták fel. A rézkor utolsó szakaszában az ún. Pécel - Badeni kultúra népe jelent meg Veresegyház területén a vízfolyások mentén, erre utalnak a terepbejárásokon és kisebb munkálatok során előkerült jellegzetes leletek.

Bronzkor

A bronzkor kezdetén kisebb településekről tudunk csak, erre utalnak az elszórtan előkerült az ún. makói kultúra és a harang alakú edények kultúrájának leletei. Ezzel ellentétben a bronzkor

végén megfigyelhető egy intenzív megtelepedés a Szódrákosi-patak és mellékágai mentén fekvő területeken eddig előkerült az ún. Urnasíros-, valamint Halomsíros kultúrák leletei alapján. A Bika-réten egy kisebb hamvasztásos – urnasíros temető részlete került feltárássra. Az Álom-hegyen Horváth Lajos és Mesterházy Károly a pilinyi kultúra településének egy-egy részletét tárta fel.

Vaskor

A kora vaskori keleti-Hallstatt kultúra településére utaló leleteket gyűjtötték a Zsellér-földeken terepbejárás során. Szentjakabon és a Gödöllői utcában kevés szórvány szkíta, vagy korai kelta cserepek kerültek elő. A Szent Imre utcában gázárok ásása során egy szkíta csontvázas rítusú temető sírjait tárták fel.

A vaskor kései szakaszában megjelenő kelta törzsek népei elsősorban a Szódrákosi-patak és annak mellékvízfolyásai mentén települtek meg a késő-bronzkori hullámhoz hasonlóan, a terepbejárások során gyűjtött leletek tanulsága szerint.

Római kor

A Szódrákosi-patak és mellékágai mentén számos kisebb-nagyobb területen kerültek elő eddig a császárkorban megtelepedő iráni eredetű szarmata törzsek településeire és temetőire utaló felszíni leletek. A birodalmi határ közelsége miatt is gyakran találhatóak római import tárgyak is ezen lelőhelyeken. Mindezek közül kiemelkedik a Bika-réten, Szentjakabon, és az Álom-hegyen megfigyelt intenzívebb települések nyomai, melyek közül az utóbbi kettő területén kisebb feltárásokra is sor került. Az Álom-hegyen kiszántott sírok nyomait is megfigyelték, a Ráday utcában házépítés során egy településrészlet gödrei kerültek elő. A Csokonai utcában, a posta építése során előkerült előkelő szarmata nő pompás sírmellékletei azt bizonyítják, hogy Veresegyház földjén egy módosabb szarmata család élt és temetkezett. A sír feltárása során arany, ezüst ékszerek, használati tárgyak kerültek elő. A munkások által sajnos szétrombolt sír régészeti leletanyaga jelentősebb szakmai érdeklődést is kiváltott. Az Álom-hegyi tározó kotrása során a partfalban szarmata sírokat figyeltek meg a partfalban, a lelőhely feltárássára a tervezés ideje alatt zajlik éppen.

Kevés lelőhelyen megfigyelhető a szarmaták mellett a germán kvád törzs emlékanyaga, elsősorban szórványos leletek formájában.

Népvándorlás kora

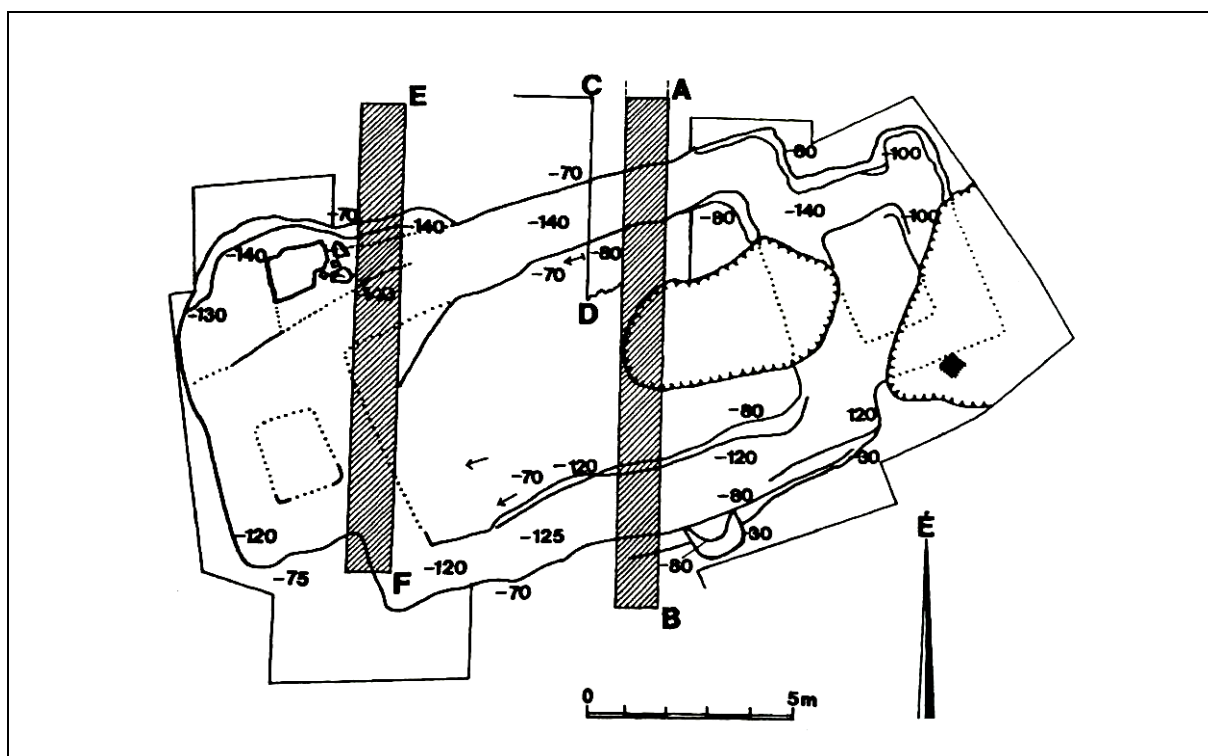
A Fürdő utcában 1934-ben sóder kitermelés közben egy kora-avar sírt figyeltek meg. A korszak leleteinek többsége azonban a kései avar korszakhoz köthető, melynek településeire utaló jelenségek több helyen is előkerültek. A Csepregi tanyán és Szentjakabon Mesterházy Károly egy-egy jelentősebb település kisebb részleteit tárta fel. Horváth Lajos az Arany János utca 8-16. közötti telkeken késő-avar soros elrendezésű temető gazdag leletanyaggal, többek között indás szíjvéggel rendelkező temető huszonhat sírját tárta fel.

Középkor

Az Álomhegyen Horváth Lajos 10. századi soros elrendezésű, köznépi temető huszonkilenc sírját tárta fel, melyek vélhetően az ideérkező és megtelepedő honfoglaló magyar lakossághoz tartozhattak.

A Város különböző területein előkerültek az Árpád-kori településhálózat kisebb egységeire utaló leletek.

Az Ivacsok településrész területén 1932-ben Márton Lajos egy Árpád-kori templom kiszedett falait figyelte meg. Mesterházy Károly 1973, 1976-ban tárta fel a templom beásásokkal bolygatott maradványait. Egy egyhajós, keletelt, egyenes szentélyzáródású és nyugati toronnyal rendelkező többségében már kiszedett kőfalak árkait és egy mindösszesen egyméter hosszú megmaradt szakaszát tárta fel. A hajó mérete: 10x8m, a szentélyé: 5x5m, a toronyé: 3x4,5m lehetett a kiszedett falak alapján. A templomon belül három gyereksír került elő. A templom körül 1976, majd 1984-1988 között tárta fel a hozzá tartozó település 10-13. századra datált emlékeit: félig földbe mélyített házakat, gödröket, kemencéket, kerítő árkokat. A terület többségét mára sajnos beépítették.

3. ábra: Veresegyház – Ivacsok, Árpád-kori templom alaprajza (Tari 2000)

A középkori Veresegyház, melynek első okleveles említése 1375-ből való az újkori falu központjának területén található, melynek közepében, a Fő utcán található Szent Erzsébet Római katolikus plébánia templom áll. A 18. század elején Migazzi váci püspök által épített barokk templomban 2013 Sarkadi Gergely és Vágner Zsolt, majd 2015-ben Batizi Zoltán végeztek az önkormányzat megbízásából régészeti feltárásokat, illetve Simon Anna végezte a falkutatásokat és Fodor Edina a falképkutatásokat. A kutatásoknak köszönhetően számos korábban Horváth Lajos által már felvetett kérdés megválaszolásra került. A legfontosabb eredmény az, hogy kiderült a Migazzi féle barokk templom a 14-15. században épült és a 17. században kibővített egyhajós, egyenes szentélyzáródású, oldalkápolnával rendelkező templom falaira épült rá részben, azonban annak eredeti tengelyével merőlegesen. A barokk templom szentélyének nyugati fala a 14. századi főhajó alapfalaira, a sekrestyéje a 14-15. századi szentély, jelentős mértékben még álló falainak felhasználásával épült meg. A régészeti feltárásnak és a falkutatásnak köszönhetően sikerült a középkori szentély diadalívének maradványait, a középkori szentély déli eredeti, befalazott ablakát eredeti helyén kibontani. Előkerült egy késő gótikus és korai reneszánsz vegyes elemeket tartalmazó, a 15-16. sz. fordulójáról származó, vélhetően pastoforium töredéke is. A középkori templomhajó eredeti

padló szintjeit is meg lehetett kisebb foltokban figyelni az azt követő protestáns és barokk szintek alatt. A 14. századi hajó északi oldalán előkerült egy 15. századi, vélhetően a Rozgonyi családhoz köthető, igényesen megépített oldalkápolna falai, melyet a 18. század elején kriptaként használtak fel később, ahol kettő 18. századi plébános koporsója is feltárássra került. A 17. század közepén megtelepülő református közösség birtokba vette a templomot, a nyugati irányban megtoldott hajóban síkmennyezetet és karzatot alakítottak ki. A török hódoltság után a templomot visszaszerző katolikus közösség rövid ideig használja a templomot a Migazzi féle építkezésig. A barokk templom építésének köszönhetően a templom körüli temetőt megbolygatták és annak feldúlt sírjaihoz tartozó csontvázak maradványait tartalmazóm földdel töltötték fel a templomot. A templom körüli kerítőfal maradványait, melyet már korábbi talajmunkák során is megfigyeltek Batizi Zoltán hitelesítette a mai barokk templomon kívül, annak keleti oldalán és belül a kapu vonalában.

A fentebb leírt templom szomszédságában a közelmúltban megépült új plébánia templom és közösségi épületek megelőző feltárása során 2015-ben, Batizi Zoltán a középkori település korai Árpád-kori fázisába tartozó jelenségei mellett a késő-középkori falu házainak és ahhoz kapcsolódó objektumainak maradványait és egy jelentősebb középkori éremleletet tárt fel. A feltárássokat személyesen végig követő és segítő Nagy László építész által elkészült a templom helyreállításának tervei is.

4. ábra: A Szent Erzsébet templomban 2013-ban és 2015-ben végzett régészeti feltárások eredményei

Irodalom:

Horváth Lajos: Veresegyház (Veresegyház, 1977)

Horváth Lajos: Veresegyház története 1945-ig (Veresegyház, 1995)

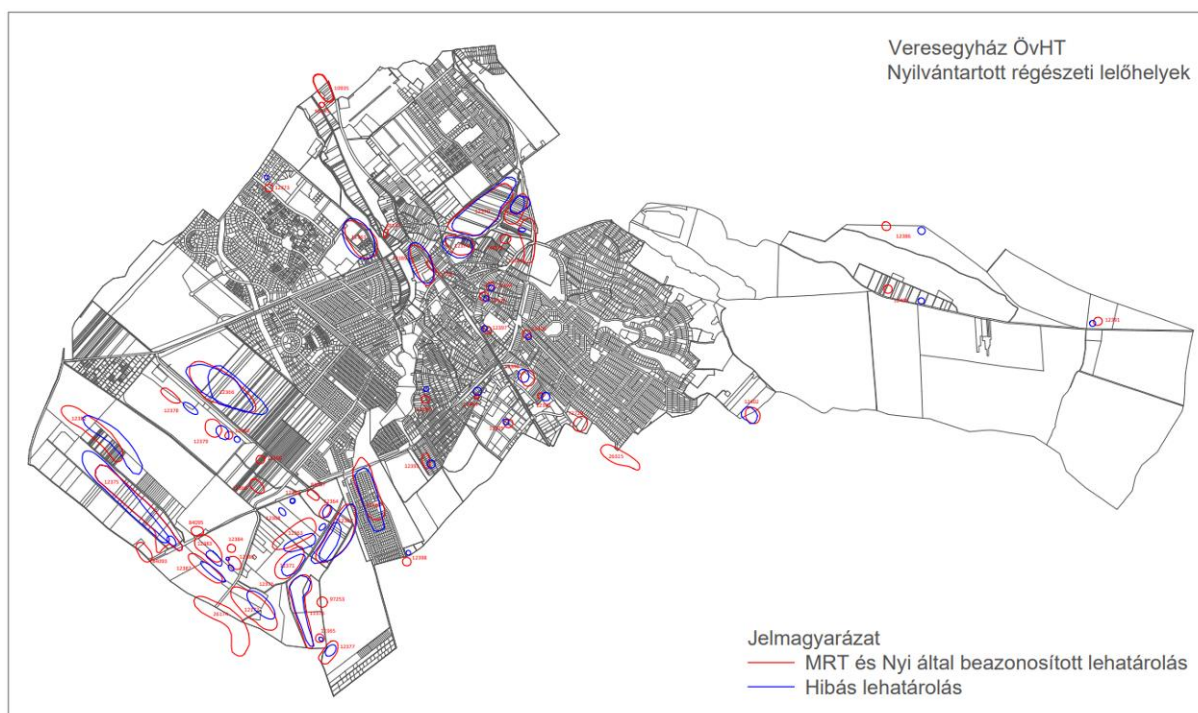
Mesterházy Károly–Horváth Lajos: Településtörténeti kutatások Veresegyház határában (Archaeológiai Értesítő, 1983/1., 112-124.)

Tari Edit: Pest megye középkori templomai (Studia Comitatus 27. Szentendre, 2000.)

Torma István (szerk.): Magyarország Régészeti Topográfiája 9. Pest megye régészeti topográfiája. Szerk. Torma István. A Szobi és a Váci járás (XIII/2. kötet) Budapest, 1993. 548-564

Varga Kálmán: Középkori templom maradványai a veresegyházi római katolikus templomban (Műemlékvédelem, 2015/1.)

II. Régészeti lelőhelyek védelme

4. ábra: Veresegyház területén nyilvántartott és ismert régészeti lelőhelyek lehatárolásai

• Általános szakmai régészeti védelem

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv.) 11. §-a alapján a területen nyilvántartott régészeti lelőhelyek ex lege általános régészeti védelem alatt állnak.

Veresegyház közigazgatási területén jelenleg 55 darab lelőhelyet tartanak nyilván, melyek közül egy Órbottyán, egy Mogyoród, egy Szada területén van nyilvántartva, azonban benyúlik a Város területére.

III. Veresegyház régészeti lelőhelyeinek rövid bemutatása

Veresegyház területén nyilvántartott régészeti lelőhelyek

	Lelőhely neve	Azon	MRT	Korszak	Jelenség	Nyilvántartott Hrsz.
1.	Csepregitanya	12361	37/1	középső újkőkor középső rézkor késő rézkor késő bronzkor római kor (szarmata) népvándorlás kor késő középkor	település település település település település település település	5785/22, 8832/3, 8831, 8832/4, 087/9, 8832/1, 8832/2, 8832/10, 8832/5, 8832/11, 8832/9, 8832/12, 8832/7, 8832/8, 8832/87, 8832/54, 8832/79, 8832/33, 8832/52, 8832/100, 8832/62, 8832/51, 8832/58, 8832/99, 8832/98, 8832/43, 8832/67, 8832/42, 8832/37, 8832/97, 8832/80, 8832/96, 8832/86, 8832/41,

						8832/78, 8832/22, 8832/27, 8832/28, 8832/31, 8832/32, 8832/29, 8832/25, 8832/23, 8832/24, 8832/21, 8832/20, 8832/30, 8832/13, 8832/14, 8832/36, 8832/35, 8832/34, 8832/38, 8832/101, 8832/102, 8832/40, 8832/26, 8832/17, 8832/18, 8832/16, 8832/15, 8832/19, 091, 0101, 087/8, 087/12
2.	Ivacsok	12362	37/2	középső rézkor kora bronzkor római kor népvándorlás kor Árpád kor Árpád kor Árpád kor késő középkor	település település szórvány lelet település település templom temető település	3935, 3932, 3934, 3933, 3936, 3916, 3915, 3912, 3911, 3909, 3910, 3913, 3914, 3784, 3801, 3821, 3920, 3892, 3946, 3949, 3950, 3927, 3924, 3923, 3928, 3896, 3895/9, 3895/10, 3895/12, 3895/2, 3895/4, 3895/11, 3895/7, 3895/1, 3895/8, 3919, 3894/8, 3894/7, 3894/6, 3894/10, 3894/11, 3894/9, 3918, 3921, 3922, 3925, 3926, 3903, 3900, 3899, 3897, 3898, 3901, 3902, 3904, 3905, 3894/5, 3894/4, 3894/3, 3894/12, 3894/13, 3894/14, 3894/15, 3894/17, 3894/16, 3894/2, 3952, 3930, 3929, 3931, 3908, 3907, 3906, 3894/1, 3838, 3704, 3701, 3820, 3797, 3807, 3806, 3774, 3788, 3783, 3785, 3786, 3804, 3802, 3805, 3841, 2283/54, 1413, 3937, 3917, 3700, 3835, 3839, 3840, 3837, 3834, 3831, 3830, 3832, 3833, 3829, 3836, 3811, 3810, 3817, 3815, 3818, 3819, 3796, 3791, 3816, 3787, 3790, 3813, 3812, 3808, 3814, 3809, 3795, 3794, 3793, 3792, 3789
3.	Kis-réti-dűlő	12363	37/3	késő rézkor	település	027/1, 030, 027/2,

				késő bronzkor római kor (szarmata) népvándorlás kor középkor ismeretlen kor	település település település település sír	031/13, 031/12, 031/15, 031/14, 027/4
4.	Kis-réti-dűlő	12364	37/4	középső újkőkor bronzkor honfoglalás kor Árpád kor	település település település település	027/4, 027/6, 026
5.	Szentjakab	12365	37/5	Árpád kor	település	023
6.	Csonkás-dűlő	12366	37/6	bronzkor késő bronzkor késő vaskor (kelta) római kor (szarmata)	település település település település	068/14, 069/32, 069/30, 069/23, 069/22, 069/24, 069/25, 069/26, 069/27, 069/21, 069/20, 069/19, 069/18, 069/16, 069/15, 069/14, 068/8, 069/28, 069/13, 069/29, 069/31, 068/16
7.	Ivacsok	12367	37/7	középső újkőkor római kor (szarmata) Árpád kor ismeretlen kor	település település település sír	014/66, 017, 020, 019, 018/10, 018/9, 018/8, 018/4, 018/3, 018/6, 018/5, 018/1, 018/2, 3699/1, 3985, 3984, 3699/3, 3699/2, 3982, 3981, 3983, 3980, 3979, 3699/4, 3978, 3955
8.	Kis-réti-dűlő	12368	37/8	római kor (szarmata) középkor	település település	027/2, 048/15, 048/14, 048/16, 048/17, 048/18, 048/19, 048/70, 048/71, 048/72, 048/73, 048/74, 048/75
9.	Zsellér-földek	12369	37/9	késő bronzkor késő vaskor római kor (szarmata) Árpád kor	település település település település	0155/29, 0155/17, 0155/16, 0155/15, 0155/14, 0155/13, 0155/12, 0155/11, 0155/10, 0155/9, 0155/8, 0155/19, 0155/18, 0155/7, 0155/6, 0155/5, 0155/4, 0155/3, 0155/2, 0155/1, 0148
10.	Reveteg	12370	37/10	késő vaskor (kelta) római kor (szarmata) népvándorlás kor középkor	település település település település	0149/13, 0152, 0151, 0150, 0149/22, 0149/21, 0149/20, 0149/19, 0149/18, 0149/17, 0149/16, 0149/15, 0149/14, 0149/12, 0149/11, 0149/10, 0149/9, 0149/8, 0149/7, 0149/6, 0149/5, 0149/4, 0149/3, 0149/1, 0149/23, 0130, 257
11.	Bika-rét	12371	37/11	késő bronzkor késő bronzkor római kor (szarmata)	település temető település	027/1, 030, 031/15

				népvándorlás kor	település	
12.	Álom-hegy	12372	37/12	középső újkőkor középső rézkor késő rézkor kora bronzkor késő bronzkor késő vaskor (kelta) római kor (szarmata) római kor (szarmata) honfoglalás kor késő középkor kora újkor	település település település település település település temető temető éremlelet éremlelet	035/6, 035/1
13.	Sós-tó	12373	37/13	Árpád kor	szórványlelet	5785/85, 5785/79, 8833, 5785/83, 5785/82, 5784/2, 8864/3, 5784/11, 8866, 8864/4
14.	Zsellér-földek	12374	37/14	késő bronzkor kora vaskor római kor (szarmata)	település település település	284, 285, 326, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 286, 287, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 322, 323, 324, 325, 388, 340, 339, 288/2, 321/1, 299/1, 288/1
15.	Göbölös	12375	37/15	római kor (szarmata) népvándorlás kor Árpád-kor	település település település	043/11, 043/1, 042, 043/24, 043/13, 043/19, 043/18, 043/12, 043/15, 043/14, 043/16, 043/23, 043/22, 043/21, 043/20, 043/17, 043/9, 043/10
16.	Szentjakab	12376	37/16	középső újkőkor kora vaskor késő vaskor (kelta) római kor (kvád) római kor (szarmata) népvándorlás kor ismeretlen kor	település település település település település sír	023, 022, 021, 020
17.	Szentjakab	12377	37/17	őskor római kor (szarmata) népvándorlás kor (avar)	település település település	014/66, 017, 023, 034
18.	Kis-réti-dűlő	12378	37/18	népvándorlás kor Árpád-kor	település település	054/10, 054/15
19.	Kis-réti-dűlő	12379	37/19	késő rézkor késő bronzkor	település település	054/10
20.	Göbölös	12382	37/22	Árpád-kor	település	060, 059/1, 059/58, 059/50, 059/51, 059/52, 059/53, 059/54, 059/55, 059/56, 059/57, 059/49, 059/28, 059/29, 059/30, 059/31, 059/33, 059/34, 059/35, 059/36, 059/37, 059/38, 059/39, 059/40, 059/41, 059/42, 059/43,

						059/44, 059/45, 059/46, 059/47, 059/48, 059/32
21.	Göbolyös	12383	37/23	késő bronzkor	település	038/4, 038/3, 042, 039
22.	Göbolyös	12384	37/24	őskor	település	038/3
23.	Göbolyös	12385	37/25	késő vaskor (kelta) késő középkor	település település	038/3, 039
24.	Mogyorós-erdő	12386	37/26	őskor késő bronzkor római kor (szarmata)	szórványlelet szórványlelet szórványlelet	0200, 044/44, 047/2
25.	Göbolyös	12387	37/27	népándorlás kor középkor	település település	041/1, 041/8, 041/9
26.	Kis-réti-dűlő	12388	37/28	őskor római kor (szarmata) késő Árpád-kor	település település szórványlelet	027/4, 048/63, 048/62, 048/47, 048/46, 048/45, 048/44, 048/43, 048/42, 048/41, 048/40
27.	Fő utca	12389	37/29	őskor középkor késő középkor késő középkor kora újkor	település település temető templom éremlelet	34, 35/1, 35/2, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 1521/3, 1521/4, 244, 245, 246/1, 247, 248/2, 249/1, 250, 257, 258/1, 263/1, 32, 45, 269/1, 1520/1, 1520/2, 1520/3
28.	Fürdő utca 19.	12390	37/30	népándorlás kor (avar)	temető	1973, 1972, 1974, 2005, 2006, 1976, 1975, 1983, 1982, 1981, 1980, 1955, 1954, 2004, 2015, 1993, 2016, 2003/2, 1971, 2001, 2002, 2003/1
29.	Feketepusztá	12391	37/31	késő vaskor (kelta)	bizonytalan jellegű lelet	0203
30.	Kis-réti-dűlő	12392	37/32	bronzkor késő vaskor (kelta)	település település	054/10
31.	Arany János utca	12393	37/33	népándorlás kor népándorlás kor (avar)	temető temető	1405, 1375, 1376, 1378, 1379, 1401, 1368, 1369, 1400, 1366, 1367, 1381, 1380, 1391, 1402, 1403, 1404, 1397, 1398, 1396, 1399, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1365
32.	Pázmány utca 34.	12394	37/34	középkor	szórványlelet	725, 726, 731, 732/1, 732/2, 728, 733, 727, 734, 723/2
33.	Lapos-köz	12395	37/35	késő bronzkor	település	9589, 1103/27, 9586, 9585
34.	Gödöllői utca	12396	37/36	kora vaskor római kor (szarmata) római kor (kvád)	település település település	981/4, 981/2, 981/57, 1094/2, 1093
35.	Csokonai utca 6.	12397	37/37	római kor (szarmata)	temető	585, 588/1, 588/2, 588/4, 588/5, 614, 632/1, 593, 591/2, 627, 633, 632/2

36.	Folyások	12398	37/38	római kor (szarmata)	település	2543, 2530, 2529, 2528, 2527, 2533, 2532, 2531, 2534, 2535/1, 010/5
37.	Gödöllői utca 22.	12399	37/39	késő bronzkor ismeretlen kor	település település	981/15, 981/14, 981/13, 981/12, 981/2, 981/46, 981/18, 981/16
38.	Eresztvény	12400	37/40	őskor középkor	szórványlelet szórványlelet	0187/4, 0190, 0187/6, 0187/5
39.	Ráday utca	12401	37/41	római kor (szarmata)	település	957/17, 957/4, 957/47, 957/20, 957/21, 796, 797, 957/36, 957/23, 957/24, 957/22, 831, 794, 793, 795
40.	Margita-dűlő	12402	37/42	őskor középkor újkor	település település szórványlelet	4183, 0217/8, 025/1
41.	Ráday utca 17.	12403	37/43	középkor	temető	560, 561, 562, 566, 689/1, 689/2, 690, 691, 712, 654, 559, 692, 693/1, 693/2
42.	Szent Imre utca	12404	37/44	kora vaskor (szkíta)	temető	1149/13, 1149/11, 1113, 1117, 1157, 1158, 1154, 1156, 1155, 1112, 1153, 1116, 1115, 1114
43.	Bottyáni határnád	68145	nincs	őskor római kor (szarmata)	település település	0113/10
44.	Sződrákosi patak	68147	nincs	őskor római kor (szarmata) középkor	település település település	74/2, 74/1, 0111/14, 0111/12, 0111/11, 0111/10, 67
45.	Református temető	59030	nincs	őskor római kor (szarmata)	település település	0153/8, 0153/9, 0153/10, 0153/11, 0153/12, 0153/13, 0153/14, 0153/17, 0154, 0155/29, 392
46.	Erdőkertes v. m.	68151	nincs	őskor Árpád-kor késő középkor	település település település	0155/20, 0155/19, 784/9, 784/12, 784/13, 785, 784/14, 0155/17, 0155/16, 0155/15, 0155/14, 0155/13, 0155/12, 0155/18, 0148, 0155/29, 394, 784/11, 784/15, 0158, 0155/23, 0154, 0155/22, 0155/21, 0155/26, 0155/25, 0155/24, 393, 392
47.	Lapos köz 2.	72729	nincs	késő bronzkor késő vaskor (kelta)	település település	981/2, 0176
48.	Göbölös IX.	84093	nincs	római kor (szarmata)	település	0374, 0375/7, 043/1, 043/9, 042
49.	Repülőtér	84095	nincs	őskor	település	046, 042
50.	Kis-réti-dűlő VIII.	84097	nincs	római kor (szarmata) középkor	település település	026, 027/6, 025
51.	Római Katolikus templom	85753	nincs	középkor középkor	templom temető	1521/4, 1520/1, 1520/2, 1520/3
52.	Álom-hegyi tározó	97253	nincs	római kor (szarmata)	temető	022, 017, 014/66

53.	Órbottyán - Veresegyházi út mellett	10935	21/33	középső újkőkör	település	0113/23, 0113/21, 0113/10, 0113/22, 0113/20, 0113/18, 0113/16, 0113/19, 0113/17, 0113/15, 0184/3, 0184/11, 0184/10, 0184/2, 0184/4
54.	Mogyoród - Nyilasok	26174	17/9	késő bronzkor római kor (szarmata)	település település	04, 03/44, 03/28, 03/45, 03/43, 03/61, 03/29, 03/30, 03/31, 03/32, 03/60, 041/7, 038/2, 035/6
55.	Szada - Diósok	26315	21/25	késő rézkor késő bronzkor kora vaskor késő vaskor (kelta) római kor (szarmata) késő Árpád-kor	település település temető település település település	668, 667, 669, 662, 663, 664, 665, 666, 670, 7198, 757/1, 762/4, 4322, 705, 707, 712, 708, 709, 714, 715, 710, 755/2, 716, 713, 717, 758/4, 760/1, 4323, 754, 763/5, 733/2, 727/2, 711, 726, 725, 730, 728/2, 732, 731, 704/2, 755/13, 4312, 4324, 755/6, 676/2, 678, 704/1, 691, 688, 701, 700, 692, 686, 682/1, 681, 679, 683/4, 683/3, 697, 696, 695, 694, 698, 699, 703/2, 719, 723, 722, 687, 658, 672/2, 671/2, 674/2, 675/2, 661, 655, 654, 657, 656, 660, 659, 672/3, 724, 761/1, 1175, 1177, 1178/1, 1179, 1174, 1178/2, 1178/3, 1172, 1171, 1170, 1159/2, 1159/4, 1159/6, 1159/7, 1159/8, 1159/9, 1159/10, 1169/1, 1169/2

IV. Helyzet elemzés

Veresegyház területén Horváth Lajos helytörténész – amatőr régész kutató több évtizedes gyűjtő munkásságának köszönhetően az 1960-as évek óta zajlik intenzív régészeti megfigyelés és kutatás. Munkásságának köszönhetjük a nyilvántartott régészeti lelőhelyek többségét, ahol rendszeres terepbejárásokat, megfigyeléseket, leletmentéseket, illetve tervszerű ásatásokat végzett. Vele párhuzamosan, illetve együtt végzett topográfiai kutatásokat, leletmentéseket és megelőző feltárásokat az 1970-es és 1980-as években Mesterházy Károly, a Magyar Nemzeti Múzeum régésze. Az 1970-es és 1980-as évek során az MRT 9 kötetének készítése kapcsán Miklós Zsuzsanna és Torma István készítette el a Város terepbejárásokon alapuló régészeti topográfiáját. A 2000-es évek elején Tettamanti Sarolta és Kővári Klára, majd Rajna András végeztek kisebb leletmentéseket és megelőző feltárásokat. A korábbi örökségvédelmi hatástanulmányok készítése kapcsán került sor

kisebb-nagyobb terepbejárásokra 2006-2015 között. Virágos Gábor 2006-ban végzett helyszíni szemlét a település összes lelőhelyén. 2013-ban Kollár Melinda végzett terepbejárást a Budapest – Veresegyház – Vác vasútvonal mentén. Ugyanekkor Farkas Zoltán megelőző feltárásokat végzett a Magyar-Szlovák DN 800 gázvezeték nyomvonala mentén. Szintén 2013-ban Sarkadi Gergely és Vágner Zsolt, majd 2015-ben Batizi Zoltán végzett feltárást a római katolikus plébánia templom felújítása során, illetve 2015-ben Batizi Zoltán tárta fel az új templom területét.

A lelőhelyek többsége külterületen található, azonban csak egy részük szántóterület, egy másik részük művelés alatt nem álló mezőgazdasági terület, illetve kisebb részben erdő. A történeti szempontból legfontosabb lelőhelyek, a középkori Veresegyház és Ivacs emlékei részben beépítésre kerültek, részben mára nehezen hozzáférhető, kialakult közterületeken találhatóak. Ennek ellenére az önkormányzat támogatásával kisebb kutatásokat tudtak megvalósítani például a római katolikus templom környezetében.

A középkori Ivacs temploma nem került bemutatásra mindmáig, területe nehezen hozzáférhető területen, a Tóparti Sörsátor és Faház területén található, azt is meg kell jegyezni, hogy a templom alapfalait kiszedték, annak csak alapozási árka maradt fenn.

Veresegyház középkori plébánia templomának a barokk Szent Erzsébet templomban feltárt maradványait az önkormányzat tervezi bemutatni egy komplex felújítási program keretében, erre vonatkozó tanulmánytervek már korábban elkészültek Nagy László által.

Az Álom-hegyen részben feltárássra került 10. századi honfoglalás kori, kora Árpád-kori soros köznépi temető feltáratlan részeire épült rá sajnálatos módon a szennyvíztelep és az ülepítő tó, annak kutatása nélkül, a fennmaradó részt pedig többségében erdő, vagy bozótos fedi.

A Településfejlesztési koncepcióban szerepel egyrészt a lakóterületek visszafogott fejlesztése a Vicián-teleptől délre és a Csonkás-fürdő területén, a meglévő három ipari park fejlesztése, újabb iskola építése a Ligetek déli oldalán, elkerülő utak, valamint újabb vasúti megálló létrehozása.

Javaslat

Az Ivacson feltárt templom helyét és az ott feltárt maradványokat fontos lenn legalább egy információs táblán bemutatni. Ez kiválóan illeszkedhet a tavak mentén tervezett tanösvény rendszerébe, ahol eleve érdemes lenne a Város régészeti örökségének bemutatását is megjeleníteni. A feltárási helyén, amennyiben még van rá lehetőség, a felszínen célszerű bemutatni kövel kirakva a templom alaprajzát.

Veresegyház középkori templomának a barokk Szent Erzsébet templomban feltárt maradványait és a külső kerítőfalat a már korábban tervezett műemlékfelújítás keretében egyedülálló módon lehetne úgy bemutatni, hogy az egyszerre tudja ellátni a utána az egyházközség liturgikus és a tágabb közönség kulturális igényeit. A 14-15, 17. századi eltemetett és álló falmaradványok, a barokk kriptá bemutatása egy későbbi téren belül lehetővé teszi a templom különböző történeti periódusainak hiteles bemutatását. A templom közelében található területeken hasznos lenne a több roncsolás mentes és szondázó kutatást végezni a középkori településközpont emlékeinek megismeréséhez.

A külterületi még be nem épített lelőhelyek esetében a mezőgazdasági, erdőgazdasági és egyéb beruházásokhoz köthető beavatkozások minimalizálására kell általában törekedni és fontos feladat lenne a lelőhelyek állapotának folyamatos követését biztosítani. Ez utóbbiban a helyi önkormányzat által működtetett múzeumnak fontos szerepe lehetne.

A tervezett új építési szándékot eredményező ipari, lakó, intézményi, infrastrukturális fejlesztések esetében nagyon fontos, hogy figyelembe vegyék nem csak a már ismert régészeti lelőhelyeket, de számoljanak eddig nem ismert régészeti emlékek előkerülésével is.

V. A régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatok, költségek

A) Nyilvántartott régészeti lelőhely esetében

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Kötv.) 11§-a alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyek a törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. Erre való tekintettel a településfejlesztés során a megvalósítandó, földmunkával járó beruházásokat az alábbi jogszabályok figyelembevételével kell tervezni.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyeken megvalósuló tevékenység, építmény, létesítmény engedélyezésére irányuló hatósági eljárásokban a 68/2018. (IV. 9.) Kormány Rendelet (a továbbiakban Korm. rendelet) 3. § a) pontja és 1. számú melléklet alapján a Korm. rendelet 62. §-ban foglalt szakkérdések érvényesülése érdekében a Pest Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztályát, mint szakhatóságot (továbbiakban szakhatóság) kell megkeresni.

A Korm. rendelet 5.§(1) bekezdésének értelmében nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a szakhatóság engedéllyel végezhető.

Az Kötv. 19. § (1) bekezdése szerint a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal (beleértve az erdőtelepítést és erdőirtást) a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A Kötv. 22.§ (1) bekezdés értelmében a nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén az örökségvédelmi hatóság által előírt módszerekkel megelőző (régészeti megfigyelés, próba-, és teljes felületű) feltárást kell végezni.

- **Régészeti megfigyelés**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés a) pontja értelmében, régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit; ha a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos; ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét; ha a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, illetve ha a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el. A földmunkák közben végzendő régészeti megfigyelés (Kötv. 7.§ 36. pont) célja a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

- **Próbafeltárás**

A Kötv. 22. § (3) bekezdés b) pontja szerint próbafeltárást lehet előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeznek próbafeltárást, továbbá földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

- **Teljes felületű feltárás**

A Kötv. 22.§ (3) bekezdésének c) pontja alapján teljes felületű feltárás írható elő, amennyiben a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása, illetve ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg, továbbá – a Kötv. 22.§ (3) bekezdésének d) pontja szerint – ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja. A hatóság a Kötv. 22.§ (4) bekezdése alapján a régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20.§ (4) bekezdés és a Kötv. 22.§ (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A megelőző feltárásra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22.§ (10) bekezdés írja elő.

A beruházó költségviselését a Kötv. 19.§ (3) bekezdése írja elő. A Kötv. 19.§ (4) bekezdés értelmében a régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági árakat a Korm. rendelet 5. melléklete tartalmazza.

A Kötv. 22.§ (2) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció (a továbbiakban: ERD) készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez; nem nagyberuházás esetén a beruházó az ERD készítésével feltárásra jogosult intézményt bízhat meg.

A régészeti feltárások költségét, a mentő feltárások kivételével annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált (Kötv. 19. § (3), 22-23. §). A Kötv. 23/F.§ szabályozza a nagyberuházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárások régészeti feladatellátás idő- és költséghatárát.

A régészeti szakfeladatok elvégzésére jogosult intézményről a Kötv. 20. § (4) bekezdése és a Kötv. 22. § (5) bekezdésének b) pontja rendelkezik. A szükséges feltárások rendjét a Korm. rendelet 11-18 §-a határozza meg. A megelőző feltárásra a feltárásra jogosult szerv és a beruházó közötti szerződéskötést a Kötv. 22. § (10) bekezdése, a beruházó költségviselését a Kötv. 19. § (3) és (4) bekezdése írja elő.

Nagyberuházásokkal összefüggő régészeti feltárások esetében a Korm. rendelete 21-29 §-a alapján kell eljárni.

B) Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére a Kötv. 24. § (1) bekezdése szerint. Ha bármilyen tevékenység során régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) a Kötv. 24. § (2) bekezdés értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és a feltárásra jogosult szervnek azt haladéktalanul bejelenteni, a tevékenységet a hatóság intézkedésének kézhezvételéig szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a hatóság intézkedéséig gondoskodni.

A régészeti lelőhelyek megrongálását, megsemmisítését, gondatlan kezelését a Kötv. 82. § alapján szankcionálják.

VI. Összefoglalás

A Veresegyház közigazgatási területén összesen 55 darab azonosított, régészeti lelőhely van nyilvántartva, melyek eddig nem kerültek bemutatásra, hasznosításra.

A lelőhelyek között található két középkori templom megfelelő bemutatása jelentős mértékben járulhatna hozzá a Város kulturális örökségének megőrzéséhez és megfelelő közzétételéhez.

A megfogalmazott fejlesztési szándékok további tervezése során törekedni kell a régészeti lelőhelyeket és azok területén található örökség értékek megőrzésére, illetve szükség esetén azok bemutatására.

VII. Nyilatkozat

A Veresegyház Településfejlesztési koncepciójához készített Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti fejezetét készítő régész nyilatkozik, hogy a régészeti tanulmányt a 68/2018. (IV. 9.) Korm. Rendelet és a hatósági előírásoknak megfelelően készítette el, a tervezett megoldások megfelelnek a hatályos jogszabályoknak.

Vágner Zolt, okleveles régész
osz: 459/2002

Dr. Türk Attila régész
szakértői szám 2.3.1/575-6/2005

Albertirsa, 2021. szeptember 17.